

SU KASİDESİ'NİN BİR BEYTİNDEKİ “YAYGIN YANLIŞ” ÜZERİNE

DOÇ. DR. CEM DİLÇİN

Bilindiği gibi Fuzulî'nin *Su Kasidesi*, Türk edebiyatının en güzel *na'â* olarak büyük bir ün kazanmıştır. Fuzulî her kültürde önemli bir yeri olan su kavramından yola çıkıp, Hz Muhammed'e olan sonsuz sevgisini ve onun İslâm peygamberi olarak üstün niteliklerini sıcak, içten ve doğal bir biçimde; yalın, abartısız ve “su gibi akıcı” bir üslûpla anlatarak bu alanda Türk edebiyatının *sehl-i mümtenî* denilebilecek eşsiz bir örneğini vermiştir. Âşık Çelebi de *Tezkire*'sinde bu konuda şöyle diyor: “Huşûşâ na't-ı Resûlu'llâh'da olan *kaşîdesi muşanna'* ve muhayyel ve şanâyî'-i bedî'iyyenüñ ekşeri ile mükemmel ve efser-i belâgatle mükelleldür.” *Su Kasidesi*, gerçekten de Âşık Çelebi'nin söylediği gibi söz ve anlam sanatlarının her çeşidinin en güzel örnekleriyle süslenmiş bir şiidir. Fuzulî her türden şiirin pek çok beytinde yaptığı gibi, sözü ve anlamı *simetrik ve paralel* söyleme sanatının en başarılı örneklerini bu kasidesinde vermiştir. Bu kasidenin ayrıca yarıdan çok beyti, lafzen ve manen olmak üzere *reddü'l-acz ale's-sadr* sanatının güçlü uygulamalarını da içermektedir. Söz tekrarları ve anlam karşıtlamalarıyla kasidede çok zengin bir kavram çeşitlemesi ortaya konulmuştur. Med ve imalelerle kelimelerin anlamında yapılan pekiştirme, abartma ve vurgulamalar, kasidenin redifi “su” sesini yansıtmayı amaçlayan alliterasyonlar, matla' beytinden makta' beytine kadar kafiye kelimelerini ses açısından destekleyen başka ahenk öğeleri, kasideye bir ses ve söz senfonisi niteliği kazandırmıştır. Bunlarla birlikte kaside, bütünlük açısından da ayrı bir üstün değer ve güzellik taşımaktadır.

Divan edebiyatında suyla ilgili mazmunlar, motif ve semboller, efsane ve mucizeler, inanç ve olaylar, deyim ve atasözleri çok zengin

¹ Abdülkadir Karahan, *Fuzulî, Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul 1949, s. 228.

bir kültür hazinesi oluşturmaktadır. Fuzulî bu *na‘ında*, bu konuların 32 beyit² içerisinde yoğunlaştırılmış bir örneğini vermiştir. Suyla ilgili kültürün araştırılması başlı başına bir çalışma konusu olabileceği gibi, sadece Fuzulî'nin *Su Kasidesi*'ni yazarken etkilendiği ya da esinlendiği şiiirlerle, Fuzulî'ye nazire olarak yazılan gazellerin incelenmesi bile ayrı bir zenginlikte çalışma konusudur.³

Bu yazıda, *Su Kasidesi*'nin bir beytinde (24. beyit) yanlışlığı neredeyse bir yüzyılı aşkın bir süredir gelenekselleşmiş bir kelimenin okunuşu üzerinde durulmaktadır. Bu kelimenin, ilk baştan beri yanlış okunmuş olduğu bu güne kadar hiç dikkati çekmemiş ve *Su Kasidesi*'nin hemen bütün yayımlarında birbirinden aktarılarak aynı biçimde tekrar edilmiştir.⁴

Söz konusu beyit şudur:

Zerre zerre hâk-i der-gâhına ister şala nûr
Dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre şu

Bu beyitte geçen *şala nûr* sözü, *Su Kasidesi*'nin yayımlarında bu biçimde yer almıştır. Oysa bu söz, Arap harfleriyle benzer biçimde yazılan başka bir kelimenin yanlış okunmasından ortaya çıkmıştır. Hem beytin anlamı, hem divan şiiirinde medhiye türünün özelliklerine göre "memduh"un övgüsünde izlenen anlatım yolları, hem de Hz. Muhammed'in İslâm peygamberi olarak yüce kişiliği çevresinde dinî

² *Fuzulî, Türkçe Divan* (Haz. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgân Cumbur) Ankara 1958, s.23-25. Bu yazıda kasideye ilişkin olarak verilen beyit ve sayfa numaraları bu esere aittir. Yazı içerisinde bu eser TD kısaltmasıyla gösterilmiştir.

³ Tahir Üzgör, "Su Redifli Şiiirler ve Fuzulî'nin Su Kasidesi'nin Kompozisyonuna Dâir", *İlmî Araştırmalar*, sayı 9, İstanbul 2000, s.239-248.

⁴ Bu yazıda -özellikle belirtiyorum- *Su Kasidesi*'nin günümüzde ya da günümüzden önce yapılmış, yayım, açıklama ve şerhlerinden hiç birisi doğrudan ya da dolaylı olarak eleştiri amacıyla kastedilmemiştir. Amacım, gelenekselleşmiş bu yanlış, deyim yerindeyse "galat-ı meşhur" haline gelmiş salt bu yanlış göstermektir. Bu nedenle burada, eski ve yeni bu konudaki kitap ve makalelerin adları verilmemiştir.

ve tasavvufî bilgiler açısından edebî ve kültürel anlamda oluşmuş mazmunlar dikkate alındığında, söz konusu kelimenin *şala nûr* biçiminde okunmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak, bu beytin, kasidenin 11. ve 23. beyitlerinin 1. dizeleriyle olan söyleyiş paralelliği ve beytin bunlarla olan yapısal ilişkileri, ayrıca bazı *Fuzulî Divanı* yazma nüshalarının verileri de söz konusu kelimenin böyle okunmaması gerektiğini göstermektedir. Aşağıda her yönden kanıtlarıyla gösterildiği gibi *şala nûr* biçiminde okunan kelime *şalınur* olacaktır.⁵

Bu konudaki veriler maddeler halinde şöyledir:

1. Hz. Muhammed'in, Türk Edebiyatında manzum ve mensur olarak yazılmış pek çok *şemâil*, *siyer*, *hilye*, *mevlid* gibi dinî ve tasavvufî eserlerde, divanları ve mesnevileri dolduran pek çok *na'ta*⁶ türlü ayet ve hadislere dayanılarak onun doğrudan doğruya "Nûr" olduğu çok geniş ve ayrıntılı olarak anlatılmıştır. O, "*Nûr-ı İlahî*", "*Nûr-ı Hudâ*", "*Nûr-ı Hak*"tır. Evrendeki her şey "*Nûr-ı Muhammedî*"den yaratılmıştır. *Nûr-ı âlem*, *Nûr-ı mübîn*, *Nûr-ı nuhustîn*, *Nûr-ı pesîn*, *Nûr-ı a'zam*, *Nûr-ı dırahşân*, *Nûr-ı ekrem*, *Nûr-ı ezel*, *Nûr-ı güzîn*, *Nûr-ı pâk*, *Nûr-ı rahmet*, *Nûr-ı tevhîd*... onun "nûr"a ilişkin sıfatlarından sadece birkaçıdır. Bu konudaki yüzlerce beyitten, başka bir deyişle bu uçsuz bucaksız denizden burada bir iki damla sunmakla yetiniyorum:

⁵ Bu kelimenin *şalınur* olması gerektiğini daha önce, "Fuzulî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni" adlı incelememde "zerre zerre" ve "pâre pâre" ikilemelerinin beyitteki işlevlerini tartışırken belirtmiş ve bu düzeltmeyi dolaylı olarak yapıp ilk kez göstermişim (bkz. *In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hatıra Sayısı, I, Journal of Turkish Studies*, volume 19, Published at the Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University 1995, s.157-202). Bu yazıda konu, bütüncü birtakım ek bilgi ve kanıtlarla yeniden ele alınarak işlenmiştir.

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Emine Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na't*, Ankara 1993.

Fuzulî, *na‘t* türünde yazdığı bir gazelinde, “Senin güneş gibi parlak yüzünde Tanrı’nın *nûru* açıkça görünür.” demektedir:

Şem‘-i rüyuñ âfitâb-ı ‘âlem-ârâdur senüñ
Nür-ı Hâk hür-şîd-i ruhsâruñda peydâdur senüñ
(294)

*

Nür-ı ‘âlemsin bugün hem dahı maħbüb-ı Hudâ
Eyleme ‘âşıkıların bir lahza kapuñdan cüdâ⁷

*

Sen beşersin egerçi şüretde
Nür-ı Hâk’sın velîkin şiretde (Sezâyî-i Gülşenî)⁸

*

Nürdur zât-ı pâk-i muhteremi
Nür ammâ ki nür-ı rahmetdür. (Cezmî)⁹

*

Derûn-ı tîrede nür-ı cemâlün eylesün işrâk
Ki mâh-ı tal’atun bedr-i dücâdur yâ Resûla’llâh¹⁰

Hiz. Muhammed’in bedenî özellikleri tasvir edilirken de yüzü, yanağı, alnı, bütün ışık kaynaklarından hatta güneş ve aydan daha parlak olduğu belirtilir. Şeref Hanım, aşağıdaki beytinde ikili bir söz düzeni kurarak, Hiz. Muhammed’in “(iki) yanağının iki âlemi yani dünya ve âhireti aydınlattığını, onun peygamberlik burcunun güneş ve ayı olduğunu (iki yanağı nedeniyle)” söyler:

Envâr-ı ruhuñ itdi iki ‘âlemi rüşen
Şems ü kamer-i burc-ı nübüvetsin efendim¹¹

*

⁷ Coşkun Ak, *Muhibbî Dîvanı*, Ankara 1987, s.41.

⁸ Yeniterzi 1993, 193.

⁹ Yeniterzi 1993, 193.

¹⁰ *Dîvân-ı Belâgat-‘unvân-ı Nazîm*, İstanbul 1257, s.172.

¹¹ *Dîvân-ı Şeref Hanım*, İstanbul 1292, s.19.

Nübüvvet şehrinüñ şahenşehi ol
 Kerâmet göginüñ tolu mehi ol
 Karañu hâtıruñ nûrı çerâğı
 Sınuqlu dillerüñ gül-zârı bâğı¹²

Hoca Mes'ud da, Hz. Muhammed'in "alnına güneşin, kaşına hilâlin kul olduğunu" söylüyor:

Güneş alnına vü kaşına hilâl
 Kul oldı vü ağızı yarına zülâl¹³

Güneş, Hz. Muhammed'in "hâk-i der-gâhı"na ve "hâk-i pâyi"na her sabah yüzünü sürer ve başını koyar. Bundan dolayı güneşin "şeref"i ve "pâye"si artar. Bu durumu Fuzulî, aşağıdaki beyitlerinde *teşhis*, *hüsn-i ta'lil* ve *tezat* sanatlarıyla çok güzel anlatmaktadır:

Hâk-i der-gâhuña her şubh sürer gün yüzini
 Gâlibâ andan aña hâşıl olupdur bu şeref (273)

*

Baş koyar her şubh-dem hur-şid hâk-i pâyuña
 Bu sa'âdetden anuñ geldükçe artar pâyesi (424)

Hız. Muhammed'in mucizelerinden sayılan "gölgesinin olmaması" ve "nûrun gölgesinin de nûr olacağı" konusu pek çok *na'at*de dile getirilmiştir. Zâtî ünlü *na'at*nde şöyle diyor:

Kâmetüñ ey büstân-ı lâ-mekân pîrâyesi
 Nürdan bir servdür düşmez zemîne sâyesi¹⁴

*

Çün oldı zâhiri vü bâtını nûr
 'Aceb mi cismi olsa sâyeden dür¹⁵

¹² Sedit Yüksel, *Mehmed, Işk-nâme (İnceleme-Metin)*, Ankara 1963, s.67.

¹³ Cem Dilçin, *Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr, İnceleme-Metin-Sözlük*, Ankara 1991, s.202.

¹⁴ Mehmed Çavuşoğlu-M.Ali Tanyeri, *Zatî Divanı*, İstanbul 1987, Gazeller Kısmı, c.III, s.399.

¹⁵ Faruk Timurtaş, *Şeyhî'nin Husrev ü Şîrîn'i, İnceleme-Metin*, İstanbul 1963, s. 17.

*

Başdan ayağa nūr idi bāhir
 N'ola olmazsa sāyesi zāhir
 Sāye zulmetden oldu çünki be-dīd
 Nūrdan sāye eyleme ümmīd (Fazlī)¹⁶

Kendisi “Nūr” olan Hz. Muhammed’in “hāk-i der-gāhı” ve “hāk-i pāyı” da yeryüzündeki ve gökyüzündeki her şeyden çok üstün bir “cevher”, bir “iksir”dir. Bütün gözlerin “nūr”unu ve görüş gücünü artıran çok değerli bir “sürme”dir (*kuhl, tūtiyā*). Neşatī şöyle diyor:

Ġubārını göze çek bir der-i felek-ğadriñ
 Ki pestdür aña nisbet firāz-ı ‘arş-ı berīñ

.....

Ġubār-ı reh-güzeri tūtiyā gibi mergüb
 Kelām-ı feyz-eşeri tende cān gibi şīrīñ¹⁷

Fuzulī de bu durumu şöyle anlatıyor:

İletür hāk-i derüñi zerre zerre gül-şene
 Kılmağ için tūtiyā-yı dīde-i ‘abher şabā (28)

Fuzulī ayrıca, Hz. Muhammed’in “ayağının toprağı”nı “arş”ın ve “şabā”nın başlarına “tāc” yaptıklarını da söyler:

Ey ġubār-ı kademūñ ‘arş-ı berīñ başına tāc
 Şeref-i zātuña ednā-yı merātib Mi‘ rāc (172)

*

Ayağūñ toprağını yirden alur ta‘zīm ile
 Ġālibā düzmek diler başına bir efser şabā (28)

Bunların dışında “su”ya ilişkin şiirlerde “su”, âşık, kul gibi kişileştirilip anlatıldığı beyitlerde de daima sevilen, sayılan yani övülen kişi (sevgili/padişah) tarafından “onurlandırılan” durumundadır. Bu nedenle “su”, onun ayağına yüz sürmekle, onun köşküne girmekle “iftihar eder”. Hatta “memduh”un üstün

¹⁶ Yeniterzi 1993, 301.

¹⁷ Sadettin Nüzhet Ergun, *Neşatī Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1933, s. 6-7.

özelliklerini görerek kendi eksikliğinden dolayı utanıp mahcup olur. Ahmed Paşa ve Necatî'nin beyitlerinde bunlar dile getirilmiştir:

Kaşr-ı bihişt âb ile iderken iftihâr
Kaşruña girdüğinden ider iftihâr âb¹⁸

*

Sen bir nihâl-i serv-i revân mişlisin k'ider
Yüz sürmek ile ayağıña iftihâr âb
Berķini görse tîğ-ı cihân-girüññ senüñ
Olurđı âfitâb gibi şerm-sâr âb¹⁹

Hayretî de benzer bir düşünceyi anlatmaktadır:

Ĥacletinden yire geĤse yiridür her bâr şu
Ĥaddüñe öykündi Ĥaddin bilmedi ey yâr şu²⁰

2. Yukarıdaki veriler kısaca özetlenirse şu sonuç ortaya çıkar: Hz. Muhammed baştan ayağa "Nûr"dur, kendisi "Nûr" olduğu için gölgesi yoktur, yüzü bütün ışık kaynaklarından, güneş ve aydan daha parlaktır; onun "der-gâhının toprağı" bile öyle yüce bir makamdır ki güneş her sabah oraya yüzünü sürer, hatta "der-gâhının ve ayağının tozu toprağı" bütün gözlerin "nûr"unu artıran bir sürme gibidir. GerĤeğin böyle olmasına rağmen, *Su Kasidesi*'nin tamamının ya da seçme beyitlerinin açıklama ve şerhlerinin yapıldığı hemen bütün kitaplarda, söz konusu beyitteki "Su... Ĥâk-i der-gâhına ister şala nûr" ifadesi günümüzün Türkçesine "Su... eşiğinin (türbesinin) toprağına nur salmak, ışık saçmak; orayı aydınlatmak, nurlandırmak ister." biçiminde aktarılmıştır. Yani "su"yun, Hz. Muhammed'in mezarı ve türbesi anlamında kullanılan "der-gâhın toprağına nûr saçtığı, onu nurlandırdığı" söylenmiştir. Hatta bazı şerhlerde, peygamberin mübarek kabrinin *ravza-i muᤥahᤥare* 'temiz bahĤe' adıyla anıldığı da unutulurak, onun Ĥâk-i der-gâhına doğru akan suyun "en büyük temizleyici" olduğundan bile söz edilmiştir. Burada hemen belirteyim ki, "su" gerĤek anlamda "temizleyici" de olsa, divan şiirinin sanat

¹⁸ Ali Nihad Tarlan, *Ahmed Paşa Divanı*, İstanbul 1966, s.101.

¹⁹ Ali Nihad Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, İstanbul 1963, s.33.

²⁰ Mehmed Çavuşoğlu-M.Ali Tanyeri, *Hayretî, Dîvan*, İstanbul 1981, s.374.

anlayışına göre sevilen, sayılan, üstün tutulan kişinin yanında “temizlenici” durumuna düşer. Ahmed Paşa, II. Bayezit için yazdığı *Âb Kasidesi*’nde bu karşıtlıktan yararlanarak şöyle diyor:

Şudur cemî‘ nesneyi pāk eyleyen velî
Hāk-i rehūnle pāk olur ey kām-kār āb²¹

Oysa “su”, *Su Kasidesi*’nin bazı beyitlerinde olduğu gibi kişileştirilerek (*teşhis*), “Hz. Muhammed’e kavuşmak, âhirette onun şefaatine erişmek isteyen inançlı bir Müslüman, içten bir âşık” kimliğinde anlatılmıştır. “Su”, böyle bir durumda iken, ona nasıl “nûr salacak”tır, bunu anlamak doğrusu güçtür.²² Fuzulî’nin söylemek istediğinin bu olmadığına en güzel ve güçlü kanıtı Şeyh Galib’in şu beytidir:

Ğubār-ı āsitānuñ pertevinden āb olan hātır
Fürûğ-ı pençe-i mihre kapılmaz yâ Resûla’llāh²³

Galib, bu beytinde özetle şöyle diyor: “Ey Allah’ın elçisi! Senin dergâhının tozunun ışığından (*eriyip*) su olan gönül, güneşin ışınlarının parlaklığına kapılmaz.” Yani, beyitte Hz. Muhamed’in “eşiğinin tozunun bir tek zerresinin” bile güneşten daha parlak olduğu, *toz/güneş* tezadıyla anlatılmıştır. Fuzulî’nin söz konusu beytindeki “su”yun da “âşık gönlü”nden bir farkı yoktur; o da, onun “eşiğinin tozu”ndan ancak “nûr alabilir”, ona “nûr veremez.”

Fuzulî’nin, kasidenin bazı beyitlerinde “su”yu kişileştirerek bir “âşık” gibi nitelendirdiği yukarıda belirtilmişti. Kendisi de bir “peygamber âşığı” olduğu için, bazı beyitlerde kendisini “su”yla özdeşleştirmiş ve bazı beyitlerde de “su”yu “rakîb” olarak görmüştür:

Şu yolın ol kûydan toprağ olup dutsam gerek
Çü rakîbümdür dahı ol kûya koyman vara şu (24)

²¹ Tarlan 1966, 105.

²² Belki bu nedenle, Necmettin Halil Onan, *Su Kasidesi*’nin bazı beyitlerini açıkladığı *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*’ne bu beyti almamıştır (bkz. İstanbul 1940, s.58-68).

²³ *Dîvân-ı Şeyh Gâlib*, Mısır-Bulak 1152, Gâzeliyyât, s.106.

Bu beyit de göstermektedir ki, divan şiirindeki *sevgili-âşık* anlayışına göre de "su"yun, Hz. Muhammed'in "der-gâh"ına nûr saçması mümkün değildir. Çünkü divan şiirinde âşık daima "güçsüz", sevgili ise daima "güçlü" ve "üstün" durumdadır. "Nûr saçmak,²⁴ nûrlandırmak" gibi yüce bir eylem de âşığın değil, sevgilinin yapabileceği bir iştir. Âşığın, sevgiliye "canını feda etmesinin dışında bir şey vermesi" şöyle dursun, onun değil kendisinden, ancak "eşiğinin toprağı"ndan bir şeyler alabilir, o da oraya ulaşabilirse.

Fuzulî, benzer görüşlerini yine bir *na't* olan "şabâ" redifli kasidesinde 19, 22 ve 23. beyitlerinde anlatmıştır. 19. beyitte "Sabah rüzgârı, nergisin gözüne sürme yapmak için, senin eşiğinin tozunu gülbahçesine zerre zerre ulaştırır." demektedir:

İletür hâk-i derûni zerre zerre gül-şene
Kılmağ için tütüyâ-yı dîde-i 'abher şabâ (28)

Fuzulî, Kanunî Sultan Süleyman için yazdığı ve nesib bölümündeki bazı beyitler nedeniyle *na't* özelliği gösteren *Gül Kasidesi*'nin 25. beytinde hemen hemen aynı *mazmunu* dile getirir:

Tütüyâ-yı çeşm için her şubh-dem yollar dutup
Hâk-i der-gâhuñ şabâdan eyler istifsâr gül (38)

Yine *Sabâ Kasidesi*'nin 22. beytinde Fuzulî, "Peygamberin şefâati"ne kavuşmak için "şabâ"nın bir âşık gibi onun "hâk-i mezârı"nın üzerinde dönüp dolaştığını söyler:

Öz günâhına şefâ'at isteyüp feryâd idüp
Çizginür hâk-i mezâruñ üzre tâ maşşer şabâ (29)

Bu beyitte "şabâ", peygamberin "mezarının toprağı" üzerinde nasıl "çizginiyorsa" yani "dönüp dolaşıyorsa", söz konusu beyitte de "su", peygamberin "dergâhının toprağı"na doğru öyle "salınıyor." Bu beyitte "şefâ'at isteyüp" deniliyor; o beyitte de "ister" yani "arar" denilmektedir. Çünkü bir şey arayan kimse sağa sola bakınarak

²⁴ Bu bağlamdan olmak üzere, Necatî'nin aşağıdaki beytinde (Tarlan 1963, 145) "sevgilinin nûr saçması" çok güzel bir biçimde anlatılmıştır:

Hoş olur şohbet-i mey gicede meh-tâb olıcağ
Nûr saç meclise gel kim dimişüz mâh saña

ortalıkta dolanır. “Su”yun da kıvrıla kıvrıla salınarak akışını şair, bir şey arayan insanın hareketleriyle özdeşleştiriyor. Yine bu beyitte geçen “feryâd idüp” sözü de, söz konusu beyitteki “zerre zerre” ve “pâre pâre” sözleri karşılığında söylenmektedir. Çünkü “su”, taşlara, kayalara çarptıkça zerrelere ve parçalara ayrılır ve ses çıkararak *çağlar* ve *çağıldar*. *Sabâ Kasidesi*’nin bu 29. beytiyle, *Su Kasidesi*’nin söz konusu 24. beyti arasındaki bu kavram ortaklığı, söyleyiş ve anlam paralelligi bile *şala nûr* sözünün yanlışlığını apaçık göstermektedir.

Sabâ Kasidesi’nin yukarıdaki 29. beytinden sonra gelen beyitte de Fuzulî, “Onun mezarını Kâbe gibi tavaf etme dileğinden vazgeçmeyeceğini, ölüp toprak olsa bile, sabah rüzgarının tozunu ona ulaştıracağını” çok içten bir söyleyişle dile getirir:

İtmezem terk-i temennâ-yı şavâfuñ çıhsa cân
Hâk hem olsam gubârımı saña ilter şabâ (29)

Bu beytin mazmunu, *Su Kasidesi*’nin söz konusu beytinin 2. dizesi olan,

Dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre şu

ile hemen hemen aynıdır. Yukarıdaki son birkaç beyitte özet olarak söylenmek istenen “peygamberin şefaatine kavuşmak”, “ondan manevî bir yardım, destek, güç alabilmek”tir. Yoksa ona “nûr salmak” değildir.

Yukarıdaki düşünceleri kısaca formüle edersek, söz konusu beyitte peygambere ve onun “der-gâhına” göre “su” açısından *arayan/aranılan*, bir “mü’min” açısından *seven/sevilen*, bir “şair” açısından *öven/övülen* bağıntısı vardır. Bu bağıntılar, divan şiirinin “aşk istiaresi”yle bire bir örtüşmektedir. Divan şiirindeki aşk (sevgi) ilişkisi, üçlü bir katmana oturtulmuştur. Bu katmanları şöyle bir tabloda gösterebiliriz:

1	2
kul	Tanrı
tebaa	padişah
âşık	sevgili

1. sırada *tapan, uyan, sever*, 2. sırada da *tapılan, buyuran, sevilen* gösterilmiştir. Divan şiirinde anlatılan aşk, bu üç katmandan birine doğal olarak girdiği gibi, kimi zaman soyut ve mecazî anlatım nedeniyle bu gruplardan ikisi ya da üçünü birden kapsayacak biçimde de açıklanabilmektedir. Bu nedenle divan şairlerinin pek çok şiirinde, sevgiliyi ve onu anlatan sıfatlar, kavram ve deyimler geçtiğinde bu katmanlardan hangisinin kastedildiğini kimi zaman açık seçik olarak anlamak pek mümkün olamamaktadır. Yani *sevilen* bir kadın da olabilir, padişah da olabilir, en yüce varlık Tanrı da olabilir. *Sevilen* göstergesi çok geniş bir alanı kapsamaktadır: *Sevilen* peygamberdir, başka bir din ulusudur, bir tarikat piridir, mürşittir, padişaktır, her hangi bir devlet büyüğüdür, hocadır, dosttur, arkadaşdır...

Dinî, siyasal ve kişisel boyutlar açısından yukarıdaki katmanlara göre 1. sıradakiler daima küçük, zayıf, yoksul, aşağı, önemsiz, değersiz..., 2. sıradakiler ise büyük, güçlü, zengin, yüce, önemli, değerli...'dir.²⁵ Yani kısaca 1. ve 2. sıra arasında *olumsuz/olumlu* karşıtlığı söz konusudur.

Bu sistematik divan şiirinde hiç bozulmamıştır. Bütün divan şairleri, her türden medhiyelerinde (tevhid, na't, kaside) övgü açısından bu karşıtlıklara çok dikkat etmişler, bu sınırları asla aşmamışlar, çiğnememişlerdir. Yani *öven* kişi daima küçük, *övülen* ise daima büyüktür. *Övülen* her şeyiyle iyi, hoş, güzel, tatlı, nazik, yumuşak, engin, zengin, sağlam, güçlü, etkin, sınırsız, erişilmez, ulaşılmaz, ölümsüz...'dür. *Öven* ise bunların tam anlamıyla tersidir. Bir ölçüde göstergebilimin kuralları içerisinde yapılan bu açıklamalar doğrultusunda, *Su Kasidesi*'nde anlatılan "su", 1. sıraya giren bir varlıktır, yani somutlaştırarak söyleyelim, "su", "nûr salamaz."

3. Dinî-tasavvufî edebiyatta, yüzlerce beyit içerisinde bu konu çerçevesinde oluşarak yaygınlaşıp gelenekselleşmiş, Türk, Arap, Fars edebiyatlarında ortak bir nitelik kazanmış türlü mazmunlar ve

²⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar da bu durumu bir ölçüde "saray istiaresi" deyiimiyle anlatıyordu (*XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, c.I, 2. bas., İstanbul 1956, s.XX-XXI).

motifler, alegori ve semboller, edebî hayâller ve tasvirler, teşbih ve telmihler, divan şiirinin *âşık-sevgili* arasında var olan ilişkiler açısından, beyitteki "şala nūr" ifadesinin yanlışlığını apaçık ortaya koymaktadır. Durum böyle olduğuna göre *Su Kasidesi*'nde yukarıdaki biçimiyle yer alan "şala nūr" varyantının başka bir söz olması gerekiyor. Ziya Paşa, *Harâbâtta* bu beytin 1. dizesini açıklama ve şerhlerin tam tersi bir anlam çıkacak biçimde, yani benim ileri sürdüğüm görüşe uygun bir biçimde eserine almıştır.²⁶

Zerre zerre hâk-i der-gâhından ister *ala nūr*
Dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre şu

Ziya Paşa'nın "şala nūr" varyantının yerine "ala nūr" ifadesini yeğlemiş olmasının iki nedeni olabilir: 1. Yazma bir nüshada bu biçimi görmüştür (Benim bugüne kadar görebildiğim *Divân* nüshalarında bu varyanta rastlamadım. Göremediklerimde belki vardır. Ancak, varsa da sonuç değişmeyecektir.), 2. *Nūr-Hz. Muhammed* ilişkisi açısından "şala nūr" varyantının dinî bilgilere, ve divan şiiri sanat anlayışına aykırı olduğunu görerek, "ala nūr" biçiminde bir metin onarımı yapmıştır. Gerçek bu iki şıktan hangisi olursa olsun, Ziya Paşa'nın yaptığı düzeltme anlam açısından çok yerindedir. Ancak beytin, kasidenin başka beyitleriyle olan yapısal bağıntısından ötürü yine de "ala nūr"un karşılığında başka bir sözün olması gerekmektedir. Çünkü "ala nūr" ifadesi, "su"yun Hz. Muhammed'in "der-gâh"ına "gitme, oraya ulaşma" eylemini anlatmaktadır. Söz konusu beytin ikinci dizesinde "suyun pâre pâre olsa da oradan *dönmeyeceği*" söylendiğine göre, bir yerden *dönmek* için önce oraya *gitmek*, oraya *ulaşmak* gerekir. Bu nedenle, "ala nūr" varyantı karşılığında, bu "gidiş"i anlatan bir kelime olması zorunluluğu vardır. Ziya Paşa'nın yaptığı metin onarımının beytin söz yapısı açısından uygun olmadığını gösteren ikinci bir neden de beyitteki "istemek" fiilinin kullanımı açısındandır. Fuzulî bu kasidede üç yerde, 9,15 ve 24. beyitlerde "istemek" fiilini kullanır. Bilindiği gibi "istemek" fiili bugün 'arzu etmek, talep etmek'

²⁶ İstanbul 1292, *Türkî Kasâid*, s.47.

anlamındadır. Eski metinlerde bu anlamın yanı sıra, 'aramak, araştırmak, taharri etmek' anlamıyla da çok yaygın olarak kullanılmaktadır.²⁷ Fuzulî, 15. beyitte "istemek" fiilini bugünkü anlamıyla kullanmıştır. Ancak, 9. beyitteki "istemek" fiili, her iki anlamı da kastedilerek (onun okunun temrenini talep et ve ara) beyitte yer almıştır:

*İste peykâmın gönül hecrinde şevkum sâkin it
Şusuzam bir kez bu şahrâda menüm'çün ara şu (23)*

Nitekim beyitte "istemek" fiilinin "aramak" anlamının da kastedildiği, beyitte çok güzel bir biçimde *iste/ara, peykân/şu* kavramları arasında manen yapılmış *reddü'l-acz ale's-sadr* sanatından kesin olarak anlaşılmaktadır. Bu kullanıma dayanarak söylemek gerekirse, ileride açıklanacağı gibi söz konusu 24.beyitteki "istemek" fiilinin de, benim yaptığım metin onarımına göre iki anlamıyla kullanıldığı (*îham*) açıktır. Bu nedenle, Ziya Paşa'nın yaptığı onarıma göre beyitte geçen "istemek" fiili sadece 'arzu etmek' anlamını verir, dolayısıyla da Fuzulî'nin *îham* yoluyla yaratmak istediği anlam zenginliği kaybolur.

4. TD'de, "şala nür" varyantı için -doğrusunun belki bu olduğu düşüncesiyle (?) - hiç bir nüsha farkı gösterilmemiştir. Oysa TD'ye kaynak olan bazı yazmalarda ve bunların dışında kalan benim görebildiğim bazı *Divân* nüshalarında "şalınur" biçiminde okunabilecek *صالنور* kelimesi vardır. TD'ye kaynak olan yazma nüshaların çoğunda kasideler bulunmamaktadır. *Şaşâ'id* bölümünün bulunduğu bazı yazmalarda da *Su Kasidesi* yer almamıştır. Kasidelerin bulunduğu yazmalardan H kısaltmasıyla gösterilen nüshada "şalınur" *صالنور* kelimesi vardır. Türk Dil Kurumu Kitaplığında A/228 ve A/396 numaralarıyla kayıtlı iki yazmada da "şalınur" *صالنور* varyantı geçmektedir. Millî Kütüphane yazmaları arasında bulunan A/3401 numaralı nüshada da bu varyant yine "şalınur" *صالنور* biçimindedir. Bu nüshalarda hareke yoktur. Ancak,

²⁷ *Tarama Sözlüğü*, Ankara 1967, c. III, s. 2105-2107.

صالتور biçiminde yazılmış olan bu kelimeyi gerçeğe en yakın okuma "şalınur" olacaktır.

Su Kasidesi'nin bulunduğu bunların dışındaki bazı nüshalardaki varyantlar da konuyu aydınlayabilecek nitelikte değildir. Örneğin bu varyant söz konusu *TD*'de C kısaltmasıyla gösterilen nüshada صاله يول , Ü5'te صاله بوز ve B'de صالور نور biçimindedir. C'deki varyant anlama, B'deki varyant da vezne uymuyor. Ü5'teki ise yanlış bir yazım olmalıdır. Eski yazı basma Fuzulî divanlarındaki yaygınlaşmış "şala nür" biçimi, sorunu çözümlenmeyen bu varyantların sözde düzeltilmesiyle ortaya çıkmış olmalıdır. Bu verilere, bu konu üzerinde çalışırken yaptığım kısa araştırma sonucunda ulaşılmıştır. Öyle sanıyorum ki, bu nüshaların dışında kalan bazı nüshalara baş vurulduğunda, benim önerdiğim "şalınur" biçimini destekleyici başka verilere de rastlanabilecektir. Ancak, şimdilik şu kesin olarak söylenebilir, dört yazma nüshada bu varyant "şalınur" صالتور biçiminde geçmektedir.

5. "Şalınmak" fiili, divan şiirinde başka anlamları yanında 'hırâmân olmak, yürürken naz ve eda ile sağa sola hafif hafif sallanarak yürümek' anlamında çok yaygın olarak kullanılır.²⁸ Ayrıca "şalınmak", *şalmağ* 'göndermek, başıboş bırakmak, salıvermek, atmak, saçmak'²⁹ anlamındaki fiilin *dönüşlülük* biçimidir. Bence beyitteki *şalınur* fiili bu anlamlarla da ilgilidir. "Şalınmak" divan şiirinde her ne kadar "güzellerin yürüyüşü"³⁰ için kullanılırsa da, "su" ile birlikte

²⁸ *Tarama Sözlüğü*, Ankara 1971, c.V, s. 3268-3273.

²⁹ *Tarama Sözlüğü*, Ankara 1971, c.V, s. 3277-3287.

³⁰ "Salınmak", *Kutadgu Bilig*'de 2692, 3672 ve 4550. beyitlerde geçiyor (Reşit Rahmeti Arat: *I Metin*, İstanbul 1947, s.282, 369, 457). Ancak Arat, *İndeks*'te bu tanıklara sadece 'salınmak' karşılığını vermiştir (İstanbul 1979, s.381). Eserin çevirisinden, bu fiile 'yaşamak, ömür geçirmek, hayat sürmek' gibi anlamlar verdiği tahmin edilebiliyor (bkz. *II Tercüme*, Ankara 1959, s. 199, 267, 329). Bu anlamlar, Fuzulî'de geçen anlamla yakından ilgilidir. *Atabetü'l-Hakayık* ta 413. dizede (R. R. Arat, İstanbul 1951, s. 73) geçen anlam (bkz. s. 97) daha açık seçik bir fikir vermektedir. Arat burada, "salınmak" fiiline 'dolaşmak' anlamını vermiştir. Bu anlam 'gezip dolaşmak,

kullanıldığında, suyun "döne dolaşa, kıvrıla kıvrıla akışını" çağrıştırmakta, hatta anlatmaktadır.

Fuzulî gibi Bağdatlı olan Ruhî'nin bir beyti şöyledir (Bu beyitteki *şalınur* kelimesinin yazımı da gözden kaçırılmamalıdır.):

Şalınurken صالونورکن bāğda ol serv-i dil-cūyü görüp

Düşdi pâyına dil-i meyyâl akdı âb-veş³¹

"Gönül arayan servi boylu sevgilinin bahçede naz ve eda ile yürüyüşünü görünce, ona karşı çok istekli olan gönül, su gibi aktı ve sevgilinin ayağına kapandı."

Beyitten anlaşılacağı gibi "gönül", servinin rüzgârda sallanışı ile sevgilinin nazla yürüyüşünü örnek alarak, onlar gibi "salını bulanı" su gibi akmaktadır.

Su, Kasidesi'nde, "suyun (akarsu, çay, dere, ırmak, nehir) akış biçimi"nin tasvir edildiği üç beyit vardır. Bunlar 11, 23 ve 24.

yürümek' biçiminde genişletilebilir. 413. dizenin geçtiği dörtlük ve anlam açısından bağlı olduğu bir önceki dörtlük şöyledir:

- 409 kim ol yüzçi erse kişi yigi ol
 410 kerek erse yiglik yori yüzçi bol
 411 kim ol yolluğ erse anıng yolu yok
 412 kim ol yolsuz erse angar kingrü yol
 413 aya artağ işlig sevinçin *salın*
 414 sening rüzgarıng bu köngülçe kılin
 415 tilekçe tiril inç fariğ kaçdğusuz
 416 ne yirke yıgar baz sini ne tilin

Bu dizeler günümüzün Türkçesiyle şöyledir:

- 409 Kim iki yüzlü ise, o itibar sahibidir;
 410 itibarda olmak istersen, git, iki yüzlü ol.
 411 Yol kimin hakkı ise, onun yolu yok;
 412 yol hakkı olmayana geniş yol vardır.
 413 Ey ahlâksız, sevinçle *dolaş*;
 414 bu senin zamanındır, istediğini yap;
 415 istediğin gibi, müsterih ve kaygusuz yaşa;
 416 sana hangi yerde ve hangi dille kim mâni olur.

³¹ İstanbul Millet Kütüphanesi, Pertev Paşa Yazma/396.

beyitlerdir. Bu beyitlerin özellikle yüklemeleri açısından karşılaştırılması, "döne dolaşa, kıvrıla kıvrıla akar" anlamında *şalınur* varyantının doğruluğunu daha da pekiştirecektir.

11 Ravza-i kûyına her dem durmayup eyler güzâr
‘ Âşık olmuş gâlibâ ol serv-i hoş-reftâra şu³²

23 Hâk-i pâyına yetem der ‘ ömrlendir muttaşıl
Başını daşdan daşa urup gezer âvâre şu

24 Zerre zerre hâk-i der-gâhına ister *şalınur*
Dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre pâre şu

Bu üç beyitte, "suyun akması aşağı yukarı aynı *anlam ve söyleyiş paralelliği* içerisinde verilmiştir. Her üç beyitte de "suyun akması", *güzâr eylemek* 'bir yerden geçmek', *yetmek* 'erişmek, ulaşmak', *gezmek* 'dolaşmak', *istemek* '(özellikle) aramak' ve *şalınmak* gibi, aşağı yukarı aynı kavram içine giren yakın anlamlı fiillerle anlatılmıştır. Beyitlerin birinci dizeleri arasında bulunan düşey ilişkiler şöyle bir tabloda gösterilebilir:

³² Bu beyitteki *serv-i hoş-reftâr* ile Ruhî'nin yukarıdaki beytinde geçen *serv-i dil-cûnun salınışı* anlam açısından birbirine çok yakındır. *Reftâr* 'salınarak yürüme, naz ve eda ile gidiş' demektir. "Gönlün, servinin salınışını görerek su gibi akması" ile "servinin hoş gidişine âşık olarak suyun, aynı biçimde akıp gitmesi" arasında benzer bir söyleyiş kalıbı vardır. Bu nedenle de "şalınur" eylemi, söz konusu beyte daha uygun düşmektedir.

Nedim de aşağıdaki beytinde "suyun akışı" ile "servinin salınışı" hayalini çok güzel biçimde anlatmaktadır:

Şühür tâ şöyle reftârûn ki fark itmez bağan

Şöyle gitseñ serv-i âzâdum ağan şularla sen

Abdülbaki Gölpınarlı, *Nedim Divanı*, İstanbul 1972, s. 306.

	Kan	akış yeri	akış biçimi	akma
11. by.	su	ravza-i kûyın-a	her dem durmayup (hoş-reftâr)	güzar eyler
23. by.	su	hâk-i pâyın-a	ömrlerdür muttasıl başını daşdan daşa urup avare	yitem dir gezer
24. by.	su	hâk-i der-gâhın-a	zerre zerre pare pare dönmez	ister <i>salınur</i>

Tabloda görülen dizeler arasındaki paralel söz ve anlam yapısı, şu iki önemli sonucu ortaya çıkarıyor:

1. "Şalınur" fiili, bu üç beyitteki *ortak söyleyiş kalıbı*na "şala nür"dan daha çok uymaktadır. Çünkü, yukarıda 3. maddede belirtildiği gibi "şala nür" yerinde metin dilbilimi ve sözün mantıksal bağıntısı (bir yerden *dönmemek* için, daha önce oraya *gitmek*) açısından "suyun akması"nı belirten bir fiil olması gerekmektedir.

2. Üç beyitte de "akış yeri", yönelme durumundadır ve -a/-e eki almış *dolaylı tümleçlerle* anlatılmıştır.

Yukarıdan beri sıralanan veriler doğrultusunda 23 ve 24. beyitleri birbirine bağlı olarak şöyle açıklayabiliriz:

"Su, Hz. Muhammed'in ayağının toprağına ulaşayım diye, ömürler boyu süren bir çabayla, hiç ara vermeden, başını taşlara çarpa çarpa yurdundan uzak perişan bir halde dolaşıp gezer."

"Su, Hz. Muhammed'in eşiğinin toprağına (mezarına, türbesine), perişan bir halde, sağa sola kıvrılarak akar ve zerreler halinde, her bir zerreyi ayrı ayrı arar. Eğer parça parça olsa da, o kapıdan ayrılp uzaklaşmaz ve o kapıya ulaşmak amacından vazgeçmez."

24. beytin birinci dizesi, yukarıda belirttiğim "şalmağ" fiilinin *dönüşlülük* biçimi olan "şalınmağ" kelimesinin taşıdığı anlamla da şöyle açıklanabilir: "Su, peygamberin eşiğinin toprağına kendisini bırakıp gönderir, her bir zerresine kendisini salıp yayar, kendini zerrelelere ayırarak onu büyük bir istekle arar."

6. "Şu" ve "âb" redifli başka gazel ve kasidelerde de şairler "suyun akışı"nı benzeri söz ve fiillerle anlatmışlardır. Bu örneklerdeki "suyun akışı"nı gösteren fiiller, söz konusu varyant *şalınurun* (döne dolaşa, kıvrıla kıvrıla akar), beytin söz yapısındaki yerinin sağlamlığını göstermektedir. "Su" bir âşık gibi kişileştirilip (*teşhis*) bir yöne, bir yere ve bir kişiye doğru akmaktadır. Başka bir deyişle "su", *denize* ulaşır, denize dökülmek için *denizi* arayan, ona doğru akan yani "salınan" ırmaktır. Necatî'nin aşağıdaki beytinde "cüy-bâr" 'akarsu', "servi boylu bir güzelin ayağına yüz sürmek için bahçeye doğru kıvrıla kıvrıla çağlayarak (servi "hürâmân " olduğu için o da salınarak) *gider*."

Bir servüñ ayağına yüz urmağ için gider
Döne döne terâne ile bâğa cüy-bâr³³

Hayâlî, aşağıdaki beytinde "su"yu, ayağına zincir vurulmuş bir deli gibi sağa sola yalpalayarak "zincirini sürüklediği" şeklinde tasvir etmektedir:

Vâdî-i hayretde zencirin sürür dîvâne-vâr
‘Âşık olmuşdur meger rûz-ı ezel dîdâra şu³⁴

Zatî, "su" için, "seyr etmek" ve "yüzükoyun sürünerek gelmek" fiillerini kullanır:

Dem-be-dem taqlîd idüp ben ‘âşık-ı dîdâra şu
Seyr ider ilden ile şürîde vü âvâre şu³⁵
Yüzi üzre sürini sürini geldi küyuña
Hüb beñzer ey melek ben ‘âşık-ı dîdâra şu³⁶

³³ Tarlan 1963, 35.

³⁴ Ali Nihad Tarlan, *Hayâlî Bey Dîvânı*, İstanbul 1945, s.338.

³⁵ Çavuşoğlu-Tanyeri 1987, 136.

³⁶ Çavuşoğlu-Tanyeri 1987, 137.

Hayretî de "kendini yere urup yürümek" deyimiyile "suyun akışı"nı anlatır:

Göñlini beñzer ki aqıtımış durur bir yāra şu
Şevkden kendin yire urup yürür bî-çāre şu³⁷

Ruhî de "suyun akışı"nı, gül yanaklı servi boylu sevgiliye düşkünlüğünü göstermek için "yüz sürüp gezmek" deyimiyile anlatır:

Bildürür düşkünligin ol serv-i gül-ruhsāra şu
Yüz sürüp gezer anuñçün her seher gül-zāra şu³⁸

7. *Zerre zerre* ve *pāre pāre* ikilemeleriyle kurulan bu beyitte, bu ikilemelerle yaratılan kavram ve anlam zenginliği, söyleyiş paralelliği ve ikili söz yapısı, *şalınur* varyantının sağlam konumunu bir başka yönden pekiştirmektedir. Yukarıdaki tabloda *şalınur* varyantının üç beyit arasındaki konumu gösterebilim açısından ortaya konulmuş, aşağıdaki tabloda da *şalınur* varyantının kendi beyti içerisindeki yapısal görevi belirtilmiştir.

Zerre zerre ikilemesi *azlık* ve *küçüklük* kavramlarının yanı sıra, bunların karşıtı olan *çokluk* ve *büyüklik* kavramlarını da çağrıştırmaktadır. *Az* ve *küçük* kavramı âşığın sembolü olan "su"yu, *çok* ve *büyük* kavramı ise "peygamberin kendisini, der-gâhını ve onun toprağını" anlatıyor.

Yine *zerre zerre* ikilemesi, "istemek" ve "şalınmak" fiilleri için zarf olarak kullanılmış ve bu fiillere *süreklilik* ve *yoğunluk* anlamlarını katmıştır. Suyun, "der-gâhın toprağının her bir zerresini sürekli ve büyük bir istekle araması" ile "o toprağın her bir zerresine ayrı ayrı kendini salıvermesi" ve "toprağın yüce zerreleriyle kendi önemsiz zerrelerinin karışıp birleşmesi, onun engin varlığında yok olması" bir anlamda tasavvufun *vahdet-i vücûd*, "damlanın denize karışması" ilkesini yansıtmaktadır.

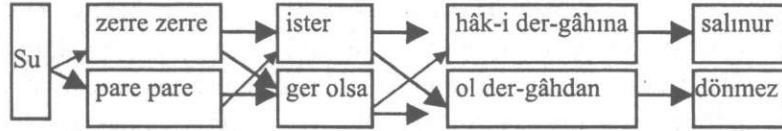
Pāre pāre ikilemesi de yukarıdaki anlamlarla birlikte, suyun, "peygamberin der-gâhını ararken ve ona ulaşmak için çaba harcarken

³⁷ Çavuşoğlu-Tanyeri 1981, 374.

³⁸ İstanbul Millet Kütüphanesi, Pertev Paşa Yazma/396.

parçalara ayrılrsa da yani yok olsa da oraya ulaşmak amacından vazgeçmez, o yoldan geri dönmez, orada kalır”, anlamını pekiştirmektedir. Fuzulî burada *döne döne* akan suya “dönmez” diyerek kendi şiir sanatına özgü bir *tezat* yapıyor. Bu ikilemeyle de, birinci dizede verilen tasavvuftaki “damlanın denize karışması”, “parçanın bütüne ulaşması” ilkesi pekiştiriliyor.

Bu veriler doğrultusunda, ikilemelerle beyitte oluşturulan yapısal düzenin şeması şöyle gösterilebilir:

8. 23. ve 24. beyitlerin açıklanışına ilişkin olarak birkaç kelime üzerinde durmak ve açıklamalarda uygulanan yöntem açısından iki noktaya değinmek zorunluluğunu duyuyorum. Yöntemle ilgili birinci nokta, bu türlü şiir açıklamalarının çoğunda eş ya da yakın anlamlı kelimelerin, bazı edat ve bağlaçların, sanki gereksiz, *doldurma söz (haşv)* gibi değerlendirilerek ya da böyle sözlerin başka kelimelerle kurduğu yapısal *eşitlik, koşutluk, zıtlık...* gibi ilişkiler düşünülmeyle açıklama yer almamasıdır. Örneğin 23. beyitte geçen “muttaşıl” sözü, her halde “ömrlerdür” sözüyle yakın anlamlı kabul edildiği için bazı açıklamalarda göz ardı edilmiştir. Yöntemle ilgili ikinci konu da, divan şiiri açıklamalarında zaman zaman, bazı kelime ve deyimlerin günümüzün Türkçesinde taşıdığı anlamlarla açıklanması, bu yapılamazsa o sözlerin olduğu gibi bırakılmasıdır. Bu türlü çalışmalarda, metnin yazıldığı yüzyılın dil ve edebiyat özelliklerinin dikkate alınması ve bu türlü kelimelerin mutlaka *eşzamanlı (synchronic)* bir yöntemle değerlendirilmesi gerekir. Örneğin 23. ve 24. beyitlerde geçen “dönmek”, “istemek” ve “âvâre” kelimelerine, *Su Kasidesi*’nin açıklama ve şerhlerinin bazılarında günümüzün Türkçesindeki anlamlar yakıştırılmış, bunların XVI. yüzyıl Türkçesinde taşıdığı *arkaç* anlamlarına yer verilmemiştir. Bazı açıklamalarda da bu kelimeler olduğu gibi bırakılmıştır.

"Dönmek" fiili bu beyitte çok zengin bir anlam çeşitliliği yaratacak ve çağrıştıracak bir biçimde kullanılmıştır. Bu beyitte geçen *dönmez* türevi, 'geri gelmez, başka yöne sapmaz, ayrılmaz, uzaklaşmaz, dosdoğru gider, orada kalır...' gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca *dönmez*, bu beyitte 'vazgeçmez, feragat etmez' anlamını da taşıyor. "İstemek" fiili de yukarıda söylendiği gibi bugünkü 'arzu etmek, talep etmek' anlamlarının yanında eski anlamı 'aramak, araştırmak, taharri etmek' anlamlarıyla da kullanılmıştır.

Bu beyitteki *âvâre* kelimesine ise, açıklamalarda ya 'başıboş' anlamı verilmiş ya da anlam verilmeden öylece bırakılmıştır. *Âvâre* kelimesine *Türkçe Sözlük*'te geçen 'işsiz, işsiz güçsüz, başıboş, aylak' anlamının verilemeyeceği apaçıktır. 'Başıboş' anlamını vermek de doğru değildir. Çünkü *Türkçe Sözlük*'te "başıboş" kelimesi, "1. Bir şeye veya bir kimseye bağlı olmayan. 2. Bağlanmamış, serbest bırakılmış. 3. mec. Yönetimsiz, baskısız, denetimsiz." anlamlarıyla geçmektedir. Oysa *âvâre* bu beyitte Farsçadaki anlamıyla ve tasavvuf terimi olarak kullanılmıştır. Farsçada *âvâre*, 'yerinden yurdundan uzak düşmüş, mec. dağınık, perişan'³⁹ anlamındadır. *Türk Lugatı*'nde ayrıca 'gurbet-zede, vatan-cüdâ'⁴⁰ anlamları da verilmiştir. Bu anlamlara göre, kasidede bir "peygamber âşığı" olarak kişileştirilmiş olan "su", yerinden yurdundan uzak kaldığı için dağınık ve perişan bir halde (zerre zerre, pâre pâre) asıl vatanını (der-gâh) aramakta, oraya doğru salını bulanı akmaktadır. *Âvâre* bilindiği gibi, tasavvufta da şu anlama gelir: 'Manevî, gerçek âlemden ayrılıp fanî ve geçici olan bu dünyada yani gurbette yaşayan âşık, garîb.' Fuzulî, şu beytinde de *âvâreyi* yukarıdaki anlamlarda kullanmıştır:

Qılmağıl muhkem gönül dünyâya 'ağd-i irtibât
Sen bir *âvâre* müsâfirsen bu bir vîrân ribât'⁴¹ (264)

³⁹ Ziya Şükûn, *Farsça-Türkçe Lûgat, Gencine-i Güftar, Ferheng-i Ziya*, İstanbul 1967, s.83.

⁴⁰ Hüseyin Kazım Kadri, İstanbul 1927, c. I, s. 154.

⁴¹ Fuzulî'den önce ve sonra yaşamış iki şairden *âvâre* kelimesinin tasavvufi anlamda kullanılmasına iki örnek:

Sonuç: Yukarıda 8 madde içerisinde özetlenen klasik şerh ve bir ölçüde yapısalcı yöntemin verileri doğrultusunda , *Su Kasides*'nin söz konusu 24. beytinde geçen *şala nûr* sözünün *şalınur* olması gerektiği açıkça görülmektedir. "Su" bir peygamber âşığı olarak ömrü boyunca hiç durmadan "onun der-gâhını" aramakta, "onun der-gâhına" yüz sürmek, şefaatine erişebilmek için zerrelere halinde parçalansa da ona ulaşmak amacıyla vazgeçmeyerek ona doğru akmaktadır. Başka bir deyişle su, Hz. Muhammed'in "nûr"una kavuşabilmek için ona doğru "salınmak"tır. Dinî bilgilere ve divan şiirinin sanat anlayışına göre de, "su"ya benzetilen bir peygamber âşığının, bir müminin; "der-gâhının toprağı" da kendisi gibi "nûr" olan yüce peygambere "nûr salması" da mümkün değildir.

Nidem elüm irmez yâra bulunmaz derdüme çâre
Oldum ilümden *âvâre* beni bunda eglar misin (Yunus Emre)
Ser-i küyuñda bir dem sensüz ârâm itmeyen göñlüm
Ğarîb illerde şimdi derd ile *âvâredür* cânâ (Nahîfî)